

РЕЦЕНЗІЯ

**кандидата наук з фізичного виховання і спорту, доцента, доцента
кафедри спортивних видів гімнастики**

Максимової Юлії Анатоліївни

на дисертаційну роботу Петронюк Анастасії Вадимівни

**«Управління процесом технічного вдосконалення юних спортсменів 7-9
років (за матеріалами фігурного катання)», представлену на здобуття
ступеня доктора філософії**

з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка

за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт

Актуальність обраної теми. У світлі загальносвітових тенденцій розвитку спорту, що характеризуються не лише постійним ускладненням техніко-тактичних вимог, але й істотним зниженням віку виходу спортсменів на етапи високої спортивної майстерності, постає нагальна потреба в системному науково-методичному переосмисленні підходів до початкової спортивної підготовки. Особливої уваги вимагають складнокоординаційні види спорту, у яких інтегруються високі вимоги до точності, ритмічності, стабільності та виразності рухових дій. Одним із таких видів є фігурне катання на ковзанах – вид спорту, де поєднуються складна моторна координація, художня виразність і технічна складність елементів, що виконуються у високому темпі та в умовах постійно змінного середовища.

У цьому контексті особливої уваги набуває питання ранньої спеціалізації та її методичного супроводу. Саме у віці 7–9 років формуються ключові компоненти координаційної структури рухів, розвиваються сенсомоторні механізми, моторна пам'ять і здатність до швидкої адаптації в нових умовах. Від якості та наукової обґрунтованості підходів до навчально-тренувального процесу в цьому критичному віковому періоді значною мірою залежить ефективність подальшого спортивного розвитку, профілактика перенавантажень та зниження ризику хронічних порушень опорно-рухового апарату.

З огляду на це, тема дисертаційного дослідження, присвяченого управлінню процесом технічного вдосконалення юних спортсменів 7–9 років у фігурному катанні, є не лише актуальною, а й стратегічно важливою.

Авторкою запропоновано підхід, який передбачає інтеграцію координаційних і технічних компонентів підготовки, з урахуванням вікових, функціональних та психологічних особливостей дітей молодшого шкільного віку. Проведене дослідження базується на ретельному аналізі динаміки технічної складності змагальних програм, тенденцій у сучасній системі оцінювання, а також на власному експериментальному матеріалі, що забезпечує високий рівень практичної релевантності отриманих результатів.

Аналіз чинної практики дитячо-юнацької підготовки у фігурному катанні свідчить про збереження елементів консервативного підходу, за якого домінують шаблонні програми з обмеженим урахуванням індивідуальних можливостей дитини. Часто відсутня цілеспрямована робота над координаційною основою техніки, а діагностичні засоби не дозволяють точно відстежувати прогрес на етапі первинного навчання. Саме тому створення авторської комплексної програми, що охоплює систему вправ із розвитку координаційних здібностей, а також алгоритми оцінювання їх впливу на якість технічного виконання, є як науково обґрунтованим, так і практично необхідним кроком.

Крім того, з огляду на сучасну динаміку міжнародного спорту — зростання рівня конкуренції, ранню спеціалізацію, скорочення терміну підготовки до юніорських змагань високого рівня — особливої актуальності набуває питання цільової оптимізації початкової технічної підготовки. Запропонована в дисертаційній роботі експериментальна програма спрямована саме на поєднання розвитку координаційних здібностей із поступовим ускладненням технічного арсеналу, що дозволяє забезпечити стійку динаміку вдосконалення без порушення вікової відповідності навантажень.

Таким чином, обране авторкою дослідження є теоретично обґрунтованим і практично значущим, що дозволяє розглядати його як вагомий внесок у побудову сучасної системи підготовки спортсменів у фігурному катанні.

Зв'язок роботи з науковими планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до Плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2021–2025 рр. за темою 2.5 «Структура і зміст багаторічної підготовки спортсменів у сучасних умовах розвитку спорту» (державний реєстраційний номер 0121U108197).

Внесок здобувачки, як співвиконавиці теми, полягав у визначенні напрямку дослідження, постановці проблеми, аналізі літератури й показників, формулюванні мети, завдань, виборі методів їхнього вирішення, проведенні вимірювань та обстежень, накопиченні й аналізі теоретичного та емпіричного матеріалу, обґрунтуванні методики управління процесом технічного вдосконалення юних спортсменів та її перевірці на практиці, упровадженні результатів дослідження у практичну діяльність, формулюванні висновків, оформленні дисертаційної роботи, оприлюдненні даних на конференціях та у публікаціях. У працях, опублікованих у співавторстві, отримані дані та їхній аналіз належать авторці дисертації.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Відповідно до теми та мети дисертаційної роботи визначено об'єкт (навчально-тренувальний процес фігуристів 7–9 років на етапі попередньої базової підготовки) та предмет дослідження (управління процесом

технічного вдосконалення юних фігуристів, побудоване на основі розвитку координаційних якостей).

Мета дослідження, що полягала в удосконаленні процесу технічної підготовки юних фігуристів віком 7–9 років шляхом розвитку координаційних здібностей і застосування сучасних педагогічних підходів, передбачала вирішення наступних задач:

1. Дослідити сучасний стан проблеми підготовки юних фігуристів на підставі аналізу науково-методичної літератури й узагальнення передового практичного досвіду.

2. Оцінити динаміку розвитку координаційних та технічних здібностей у юних спортсменів, особливості спортивної кар'єри, складність технічних елементів провідних фігуристів світу.

3. Визначити методи підвищення ефективності тренувальної та змагальної діяльності юних спортсменів шляхом аналізу закономірностей процесу технічного вдосконалення, а також якостей, що лежать в основі їх розвитку.

4. Обґрунтувати та розробити методику управління процесом технічного вдосконалення юних фігуристів, що базуватиметься на підвищенні рівня координаційних здібностей та перевірити її ефективність.

Сформульовані у дисертації висновки логічно узгоджуються зі змістом проведених досліджень та повною мірою відповідають поставленим цілям і завданням.

Оцінка рівня дисертації і наукових публікацій здобувача. Дисертація Петронюк Анастасії Вадимівни є завершеним самостійним науковим дослідженням, виконаним на високому науково-методичному рівні відповідно до сучасних вимог. Робота містить оригінальні, раніше не представлені до захисту наукові положення, теоретичні узагальнення та практичні рішення, що мають суттєве значення для теорії та методики підготовки спортсменів у фігурному катанні. Зокрема, авторкою розроблено та апробовано комплексну програму управління технічним вдосконаленням юних фігуристів 7–9 років, яка базується на системному поєднанні координаційної та технічної підготовки, з урахуванням сенситивних періодів розвитку рухових здібностей у цьому віковому періоді.

За темою дисертації видано 7 наукових праць: 3 статті у наукових виданнях з переліку наукових фахових видань України, 4 публікаціях апробаційного характеру.

Отримані результати мають прикладну цінність і можуть бути використані у діяльності тренерів, викладачів, науковців і фахівців, що працюють у сфері підготовки юних спортсменів у фігурному катанні та інших складнокоординаційних видах спорту.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дослідження було представлено у доповідях на LVI Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції Світовий розвиток науки та техніки (7 грудня 2020 р., м. Київ); XII International Scientific and Practical Conference Recent Trend in Science and Technology (1–2 December 2020, Stockholm); Міжнародній науково-практичній конференції Інноваційні дослідження та перспективи розвитку науки і техніки у XXI столітті (19 жовтня 2023 р., м. Рівне); I Всеукраїнській науково-практичній конференції Проблеми та перспективні напрями розвитку сучасного спорту: актуальні питання теорії та практики (7 квітня 2023 р., м. Київ).

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає у тому, що:

- вперше запропоновано інноваційний підхід до інтеграції координаційних вправ у тренувальний процес, що враховує вікові та фізіологічні особливості дітей 7–9 років; визначено, що координаційні здібності є базою для освоєння складних технічних елементів, науково обґрунтовано вплив розвитку рухової пам'яті на стабільність виконання елементів;

- вперше обґрунтовано комплексну експериментальну програму, яка поєднує розвиток координаційних здібностей та технічну підготовку, враховуючи специфіку фігурного катання з використанням розроблених адаптованих тестів для оцінки координаційної та технічної підготовленості, удосконалені підходи до оцінювання ефективності тренувального процесу;

- вперше проведено оцінювання взаємозв'язку координаційної та технічної підготовки; аналіз динаміки показників координаційної та технічної підготовленості у процесі тренувань; введено кількісні та якісні параметри для оцінки технічної складності елементів, враховуючи рівень їх виконання;

- доповнено та розширено наукові дані про важливість використання варіативних засобів та методів у процесі планування та реалізації процесу технічної підготовки; визначена роль рухової пам'яті у формуванні стабільності виконання елементів.

Виходячи з викладеного, можна стверджувати, що представлена дисертаційна робота містить нові наукові дані, що є актуальними і цінними для сучасної та перспективної практики підготовки спортсменів у фігурному катанні.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає у розробці та впровадженні програми розвитку технічного вдосконалення юних фігуристів 7–9 років у навчально-тренувальний процес ДЮСШ «Сюїта» та клубу фігурного катання «FSC Skating Skills».

Результати проведених досліджень впроваджено у навчально-тренувальний процес ДЮСШ «Сюїта» та клубу фігурного катання «FSC Skating Skills» м. Київ, у навчальний процес кафедри історії та теорії олімпійського спорту, про що свідчать відповідні акти впровадження та

можуть застосовуватись дитячо-юнацькими спортивними школами та клубами при плануванні тренувального процесу у фігурному катанні; тренерами в процесі багаторічної підготовки фігуристів; на рівні федерації, щодо внесення змін до програми ДЮСШ; в навчальному процесі кафедри легкої атлетики та зимових видів спорту при викладанні дисципліни Теорія і методика тренерської діяльності в обраному виді спорту для студентів 1–4 курсів, які здобувають освіту за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавр; кафедри історії та теорії олімпійського спорту при викладанні дисциплін Загальна теорія підготовки спортсменів, Теорія дитячо-юнацького спорту для студентів 3–4 курсів, які здобувають освіту за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавр; дисципліни Сучасна періодизація спортивного тренування для студентів 1 курсу, які здобувають освіту за освітньо-кваліфікаційним рівнем магістр Національного університету фізичного виховання та спорту України.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій. Усі положення, висновки та рекомендації, викладені у дисертаційній роботі, мають належне обґрунтування на основі отриманих даних і повністю відповідають поставленій меті та завданням дослідження.

Достовірність отриманих результатів забезпечується достатньою кількістю учасників дослідження – 24 фігуристами, розподіленими на основну (12 осіб) і контрольну (12 осіб) групи, що забезпечує репрезентативність вибірки. Високий рівень наукової обґрунтованості положень, сформульованих у дисертації, досягається також завдяки застосуванню методів, адекватних меті та завданням дослідження, а також використанню сучасних підходів до збору та обробки кількісних даних.

Дотримання академічної доброчесності. Поглиблений аналіз змісту дисертації та опублікованих за її результатами наукових праць не виявив фактів порушення принципів академічної доброчесності.

Для досягнення поставленої мети здобувачкою застосовано широкий спектр методів: аналіз науково-методичної літератури, опрацювання матеріалів фахових джерел та інтернет-ресурсів; тестування рівня технічної та координаційної підготовленості; аналіз відеозаписів виконання елементів, а також статистичні методи, що відповідають вимогам сучасної спортивної науки.

Характеристика основних положень роботи. Дисертація включає анотацію, список публікацій здобувача за темою дослідження, зміст, перелік умовних скорочень, вступ, п'ять основних розділів із висновками до кожного, загальні висновки, список використаних джерел і додатки (усього 14). Загальний обсяг основного тексту дисертації становить 256 сторінок. Ілюстративний матеріал представлено 65 таблицями та 38 рисунками. У роботі використано 232 літературних джерела, з яких 207 – іноземною мовою.

У вступі дисертаційної роботи ґрунтовно обґрунтовано актуальність обраної теми в контексті сучасних тенденцій розвитку фігурного катання на ковзанах. Визначено зв'язок дослідження з тематичними напрямками науково-дослідної роботи, окреслено об'єкт і предмет дослідження, сформульовано мету й завдання, що логічно впливають із дослідження. Описано комплекс застосованих методів, які охоплюють як теоретичний аналіз, так і педагогічне тестування, експертне оцінювання, експериментальну перевірку та математико-статистичну обробку даних.

Розкрито наукову новизну отриманих результатів, які вперше обґрунтовують ефективність програми технічного вдосконалення юних фігуристів, побудованої на цілеспрямованому розвитку координаційних здібностей. Визначено практичну значущість дослідження — як для фахівців галузі фізичної культури і спорту, так і для тренерської спільноти.

Наведено відомості про апробацію результатів дослідження на конференціях різного рівня, а також відображено структуру роботи, що включає п'ять основних розділів, висновки, додатки та список використаних джерел, що свідчить про цілісність і методологічну завершеність дослідження.

У першому розділі «Сучасний стан багаторічної підготовки фігуристів» здійснено теоретичне обґрунтування проблеми технічного вдосконалення юних фігуристів на етапі попередньої базової підготовки. На основі аналізу наукової, навчально-методичної та спеціальної літератури, а також офіційних регламентів ISU, висвітлено актуальні тенденції у розвитку фігурного катання як складнокоординаційного виду спорту з високим рівнем технічних, сенсомоторних та емоційно-психологічних вимог до спортсмена. Насамперед у розділі акцентовано увагу на змінах у системі оцінювання змагальних програм, зокрема введенні деталізованої шкали оцінювання елементів (базова вартість, рівень складності, оцінка якості виконання — GOE). Здійснено систематизацію технічних елементів, що використовуються в одиночному та парному катанні

Представлено класифікацію елементів (стрибки, обертання, крокові доріжки, спіралі, хореографічні послідовності), а також проаналізовано їхню роль у розвитку функціональної техніки. Визначено, що ефективна побудова тренувального процесу має ґрунтуватися на принципі поетапного засвоєння технічного матеріалу, починаючи від формування базових елементів із поступовим переходом до складних багатокомпонентних комбінацій. При цьому ключову роль відіграє розвиток рухових механізмів, таких як ритм, темп, рівновага та точність, що є складовими координаційної підготовки.

Розглянено соціально-психологічні аспекти трансформації жіночого фігурного катання. Виявлено, що в останні роки спостерігається тенденція до підвищення атлетизму та домінування «маскулінних» характеристик у жіночих змагальних програмах, що проявляється у збільшенні кількості складних стрибків, високій щільності програми та акценті на технічну

потужність. Проведений аналіз функції рухової пам'яті у формуванні технічної майстерності, з опорою на класичні ідеї М. Бернштейна та сучасні підходи – зокрема, метод CLA (Constraints-Led Approach) і нелінійної педагогіки. Обґрунтовано, що сенситивний період віку 7–9 років є оптимальним для закладення рухових основ, які забезпечують подальше спеціалізоване вдосконалення в умовах зростання складності навантажень.

У другому розділі **«Методи та організація дослідження»** представлено методологічні основи дослідження, спрямованого на вивчення ефективності управління процесом технічного вдосконалення юних фігуристів 7–9 років. Застосовано такі методи: аналіз і узагальнення науково-методичної літератури, аналіз планів підготовки спортсменів, відеоматеріалів змагань, педагогічне тестування, метод експертних оцінок, педагогічний експеримент та математико-статистичні методи обробки даних. Розкрито структуру організації дослідження, яка включає етапи теоретичної підготовки, розробки та впровадження експериментальної програми, а також оцінки її ефективності.

У третьому розділі **«Обґрунтування та розробка програми управління процесом технічного вдосконалення юних фігуристів 7–9 років»** представлено розробку експериментальної програми, що поєднує розвиток координаційних здібностей з технічним удосконаленням. Запропонована програма враховує вікові та фізіологічні особливості дітей, використовує адаптовані координаційні вправи та педагогічні підходи. Проаналізовано динаміку технічної складності елементів у змагальних програмах та середній вік спортсменів, що виходять на високий рівень. Здійснено оцінку рівня координаційної та технічної підготовленості фігуристів до впровадження програми, обґрунтовано ефективність її елементів у тренувальному процесі.

У четвертому розділі **«Результати власних досліджень»** представлений аналіз результатів педагогічного експерименту. Зафіксовано суттєве покращення координаційної підготовки в основній групі: зростання показників рівноваги, точності, темпоритму та просторової орієнтації. Установлено позитивний зв'язок між координаційними здібностями та рівнем технічної майстерності.

У п'ятому розділі **«Аналіз та узагальнення результатів дослідження»** представлено обговорення отриманих даних, які було систематизовано та інтегровано у знаннєву базу щодо ефективності застосування розробленої комплексної програми управління технічним вдосконаленням юних фігуристів віком 7–9 років. Особливу увагу приділено розвитку координаційних здібностей та впровадженню сучасних педагогічних методик.

Отримані результати узгоджуються з уже відомими науковими положеннями, водночас доповнюючи й поглиблюючи сучасне розуміння досліджуваного питання, а окремі з них мають новаторський характер.

Сформульовані висновки логічно витікають із мети й завдань, визначених у роботі, та демонструють їх повне розв'язання. У цілому зміст дисертаційного дослідження є свідченням достатньої наукової ерудиції здобувачки, її впевненого володіння методологічними інструментами дослідження, а також здатності до глибокого осмислення проблеми. Комплексний і творчий підхід до теми дозволив авторці обґрунтувати її актуальність та досягти поставлених наукових цілей.

Недоліки дисертації щодо їх змісту та оформлення. Позитивно оцінюючи роботу, варто відзначити, що дисертаційна робота Петронюк Анастасії Вадимівни не позбавлена окремих недоліків та і дискусійних положень, які потребують корекції та уточнень:

1. У ряді рисунків і таблиць дисертації не дотримано вимог оформлення: у випадках використання даних інших авторів відсутні відповідні посилання в підписах, що ускладнює ідентифікацію джерел.

2. У деяких фрагментах тексту спостерігається перевантаження термінами без пояснення (напр., «статодинамічна стійкість», «сенсомоторні механізми», «коефіцієнт варіації»). Це ускладнює сприйняття матеріалу нефахівцями, особливо тренерами-практиками.

3. У дисертаційній роботі представлено значну кількість адаптованих тестів і контрольних вправ, спрямованих на оцінку рівня розвитку координаційних здібностей у дітей 7–9 років, зокрема таких як відчуття ритму, рівновага, спритність, точність рухових реакцій тощо (с. 65–66).

Однак, у більшості випадків не наведено чітких посилань на джерела первинної апробації цих тестів, відсутні згадки про процедури визначення їх валідності (відповідності меті вимірювання) та надійності (стабільності результатів при повторному застосуванні), як того вимагає методологія педагогічного тестування.

4. У тексті наявне повторення положень щодо значущості координаційних здібностей у кількох розділах (с. 55–56, 73, 93). Незважаючи на їхню важливість, дублювання справляє враження зайвої деталізації вже раніше сформульованих положень. Для покращення композиційної цілісності та читабельності дисертації доцільно було б уникати повторів у вигляді дослівного або надто схожого тексту, а повторення узагальнюючих положень залишати для розділу висновків або подавати з новим аналітичним ракурсом.

5. У дисертаційній роботі місцями спостерігаються орфографічні та лексичні помилки, що можуть ускладнити сприйняття матеріалу читачем.

Перераховані недоліки та зауваження у переважній більшості носять дискусійний характер, суттєво не впливають на науково-методологічний рівень дисертації і не знижують її загальної позитивної оцінки та спрямовані, в основному, на подальше вдосконалення творчих здібностей здобувача.

Висновок про відповідність дисертації встановленим чинним вимогам. Дисертаційна робота Петронюк Анастасії Вадимівни на тему «УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ТЕХНІЧНОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ

ЮНИХ СПОРТСМЕНІВ 7–9 РОКІВ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ФІГУРНОГО КАТАННЯ)» виконана здобувачем особисто, має достатнє теоретичне й практичне значення, є самостійним завершеним науковим дослідженням, яке за своїм змістом, обґрунтованістю висновків, новизною отриманих результатів відповідає спеціальності 017 Фізична культура і спорт, вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01. 2017 № 40 (зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019) та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами), а її авторка заслуговує присудження ступеня доктор філософії за спеціальністю 017 – Фізична культура і спорт з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка.

Рецензент:

Кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри спортивних
видів гімнастики Національного університету
фізичного виховання і спорту України

Юлія МАКСИМОВА

Підпис Юлії Максимової засвідчую:

Проректор з науково-педагогічної роботи
Національного університету фізичного
виховання і спорту України

Ольга БОРИСОВА